

Reneszánsz palota a bácskai mocsár közepén

A Duna középső szakaszának nagy kanyarulatában, Bácska délnyugati részén fekszik Bács, amely már az első Árpád-házi királyok korában jelentős település volt, és egyházi tekintetben is fontos szerep jutott neki osztályrészül, miután László király Bácsot a kalocsai érsekség második székhelyévé tette. Egyébként ez a kettős székhely kérdése továbbra is rejtély, és napjainkban is vita tárgyát képezi, hogy miért létesült a kalocsai érsekség területén, Bács várában egy második érseki székhely. Az első bácsai érsek, akinek a neve ismert, Fábíán volt, őt az 1093-ban kelt zágrábi püspökség alapítólevele említi. Rajta kívül még négy bácsai érseknek a neve ismeretes: 1124-ből Gergelyé, 1134-ből Ferencé, 1169-ből Mikóé és 1179-ből Andrásé.

Eleinte Bács várát folyók, mocsarak és árkok védték, nem pedig bástyák és kőfalak. A középkori vár Károly Róbert uralkodása idején vált királyi várrá, melyet az uralkodó korabeli francia várak mintájára átépítette és megerősítette. A vár a magyar királyok kedvenc tartózkodási helye volt. A középkori uralkodók népes udvartartásukkal együtt azért keresték fel évente legalább egyszer a várat, hogy a tizedjogból származó természetben beszolgáltatott mezőgazdasági terményeket feléljék. Ettek, ittak, s közben uralkodtak is: bíraskodtak, tanácskoztak, küldöttségeket fogadtak. Bács több magyar országgyűlés színhelye volt. 1500 októberében II. Ulászló király, az egyházi és világi főrendek, köztük Corvin János, Bakócz Tamás esztergomi érsek bandériumaik élén jelentek meg, s a nagy számban gyülekező vármegyei nemesség sátrai „az országgyűlést háborúba készülő táborhoz tették hasonlóvá.” November elején mintegy tizenkétezer ember állott fegyverben Bács alatt. A tanácskozáson jelen voltak a velencei, a francia és a lengyel követek is. A szövetség megkötése után a király kíséretével Budára távozott, a hatalmas sereg pedig szétoszlott. A török veszély fokozódásával még két alkalommal tartottak Bácson országgyűlést.

Nem vitás, hogy a vár fénykora az az idő volt, amikor Váradi Péter kalocsai érsek lakott a falai között. Bács akkoriban valóságos reneszánsz központ volt. Váradi érsek Mátyás király legszűkebb köréhez tartozott, bizalmas embere volt. Humanista körökben vezető helyet foglalt el. A világi formájú dúsgazdag főpap valóban igen művelt volt: jártas az ókori irodalomban és filozófiában, szerette az itáliai új művészetet és költészetet, gazdag könyvtárat hozott létre, otthonában képek és szobrok között élt, kedvelte a zenét. 1483-ban a király megbízásából összegyűjtötte Janus Pannonius verseinek egy részét. Nemcsak nagy és fényes udvart tartott, hanem a bácsai várnak stratégiai megerősítésén is dolgozott, a kereskedelmi forgalom és a gazdasági érdekek előmozdítása céljából pedig a Bács vármegyét északról déli irányban átszelő Mosztonga folyó szabályozásához fogott.

A félholdas, lófarkas zászló alatt a bácsai vár élte tovább a maga életét. 1686-ig török fennhatóság alatt volt, majd az osztrák császári csapatok kezére került. A Rákóczi szabadságharc idején pusztult el. A kurucok bácskai hadjáratuk során bevették, majd 1704. május 8-án bosszúból teljesen lerombolták és felgyújtották. A későbbi időkben az osztrák uralom többé nem újította fel, így e jelentős történelmi és építészeti emlék ma már csak romokban regélhet a régi idők viharairól.

Magyar templom Julius Caesar legelőjén

A hűbéri magyar állam a bolgár, illetve bizánci fennhatóság alatt álló Szerémséget a 10–11. század folyamán szállta meg. A Duna és a Száva folyók közé ékelt dimbes-dombos terület kedvező földrajzi fekvése és természeti adottságai révén rövid időn belül a középkori Magyar Királyság egyik legvirágzóbb vidéke lett. Fejlett gazdasága jelentős mezővárosok létrejöttét eredményezte. A lakosság egy jelentős hányada bortermeléssel foglalkozott, ugyanis a Tarcal-hegy (ma Fruška gora) lankáin még a rómaiak honosították meg a ma is virágzó szőlőtermesztést. Az írott források tanúsága szerint „ez a föld annyira dús takarmányban, hogy, mint mondják, itt voltak Julius Caesar legelői”.

Szerémségben a középkor folyamán több nagyúri család erősödött meg. A Garai, az Újlaki, valamint a Maróti család tagjainak kiemelkedő szerep jutott a Kárpát-medence történelmében. A Maróti család legismertebb tagja János (1366 – 1435) macsói bán, akit kortársai kitűnő, de igen kegyetlen hadvezérnek ismerték. Zsigmond egyik leghűségesebb embere volt, s a király sem maradt neki adós, bőkezűen jutalmazta szolgálatait. A mai Szerémség csaknem egyharmada Maróti kezén volt, és Magyarország más területein is nagy kiterjedésű birtokai voltak. János hatalmas vagyonra tett szert, ennek egy részét a családi fészek építésére, megerősítésére, illetve kolostorok alapítására fordította (a ferences szerzetesek számára Atyán és Gyulán emeltetett kolostort).

Nyugat-Szerémségben a Bosut és a Studva torkolatánál állott a Maróti család székhelye, Marót vára (ma: Morović), melyet a 14. század harmincas éveiben építettek. Manapság már csak romjait tekintheti meg az érdeklődő. Ezzel szemben a falu szélén elterülő temetőben a mai napig áll a Boldogságos Szűzről elnevezett templom, amely a Maróti család temetkezési helyéül is szolgált. Az épület legrégebbi része a román kori szentély, amely még a tatárjárás előtti korszakban épült. János macsói bán idővel a román kori templomot kibővítette, gótikus stílusú csúcsíves ablakokkal és ablakrózsákkal megvilágított hajót építtetett hozzá. Majd 1414-ben XXIII. János pápánál kieszközölte a maróti prépostság létrehozását.

A maróti templom a török hódoltság utolsó éveiben rongálódott meg, 1683-ban leégett a tetőzete. A 18. század elején felújították, s „erődtemplommá” alakították át. Egy 25 méter magas tornyot emeltek, s azt lőrészekkel látták el. A templom köré sáncot emeltek. Erre azért volt szükség, mert az 1699-ben megkötött karlócai békével az osztrák-török határvonal Marót közelében húzódott, s tartani kellett egy újabb török támadástól, de szerencsére erre már nem került sor, mert rövidesen a határvonal délebbre tolódott ki.

A későbbi idők folyamán a maróti erődtemplom a feledés homályába merült. A 19. és a 20. század fordulóján napvilágot látott lexikonok egy-két mondat erejéig még említésre méltatták, de a 20. századi szakirodalom – mint a magyar, mint a délszláv –, már teljesen megfeledkezett erről a jelentős építészeti emlékről.

